

Atıf / Citation

ŞAMLIOĞLU, K. (2025). "Sezai Karakoç'un Medeniyet Tasavvuru: Batı'nın Ötesinde Bir Arayış". *Gazi Türkiyat*, 36: 1-8.

Geliş / Submitted

28.02.2025

Kabul / Accepted

09.06.2025

DOI

10.34189/gtd.36.001

SEZAI KARAKOÇ'UN MEDENİYET TASAVVURU: BATI'NIN ÖTESİNDE BİR ARAYIŞ

Sezai Karakoç's Vision of Civilization: A Quest Beyond the West

Kemal ŞAMLIOĞLU*

Öz

Medeniyet kavramı, zamanın ve mekânın ruhuna bürünerek her dönemde farklı anlamlara evrilmiştir. 19. yüzyılda Batı'da aile hayatı, düşünce biçimi ve yaşam tarzı ekseninde şekillenen bu kavram Tanzimat ile birlikte Türk toplumuna yeni bir kimlik kazandırmıştır. Batılı formlarda biçimlenen hayat algısı medeni olmanın bir göstergesi sayılmış, bu doğrultuda atılan her adım modernleşmenin nişanesi kabul edilmiştir. Tanzimat Fermanı'yla başlayan reform hareketleri, Cumhuriyet'in Tek Parti döneminde devrimlerle sürdürülerek toplumun medenileştirilmesi amaçlanmıştır. Türk aydını, Batılı yaşam tarzını medeniyetin yegâne ölçütü sayarak onu kurtuluşun anahtarı olarak görmüş, bu anlayış modernleşme sürecinin temel dinamiğini oluşturmuştur. Medeniyeti tekil bir olgu olmaktan çıkaran, tarihte var olmuş ve günümüzde de varlığını sürdüren farklı medeniyetlerin bulunduğunu savunan aydınlar, medeni olmayı yalnızca Avrupa'ya özgü bir kavram olarak görmemişlerdir. Bu aydınlar, medeniyeti tek boyutlu ele alan anlayışa karşı çıkarak farklı medeniyetlerin varlığını kabul etmiş ve özellikle İslâm medeniyetini bir referans noktası olarak öne sürmüşlerdir. Ayrıca, medeni olma uğruna bir milletin yaşam ve düşünce tarzını Avrupalı toplumlara benzetmenin kökleri inkâr anlamına geleceğini savunmuşlardır. Medeniyeti tekil bir yapı olarak görmeyen Sezai Karakoç, farklı medeniyetlerin varlığını vurgulamış ve İslâm medeniyetini "hakikat medeniyeti" olarak nitelendirmiştir. Bu makalede, medeniyeti Batı merkezli ve tek boyutlu olarak ele alan aydınlarla, onu yalnızca Batı'ya özgü olmaktan çıkaran Sezai Karakoç'un poetikası karşılaştırmalı bir biçimde ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Sezai Karakoç, Tanzimat, İslâm, medeniyet, aydın.

Abstract

The concept of civilization has evolved over time, assuming different meanings according to the prevailing spirit of the era and the local context. In the 19th century, this concept, shaped around family life, thought patterns, and lifestyle in the West, gained new significance in the Turkish context with the Tanzimat period. A lifestyle based on Western forms was

* Doç. Dr., Millî Eğitim Bakanlığı, Ankara/TÜRKİYE. ksamlioglu@hbu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-4765-5592

considered a sign of being civilized and every step taken in this direction was seen as an indication of modernization. The reform movements that began with the Tanzimat Edict continued through the republican-era single-party revolutions aiming to civilize the society. Turkish intellectuals by considering the Western way of life as the sole measure of civilization saw it as the key to salvation which formed the primary dynamic of the modernization process. However, some intellectuals who opposed reducing civilization to a singular notion argued that civilization is not exclusive to Europe. These thinkers opposed the one-dimensional understanding of civilization and embraced the existence of multiple civilizations particularly highlighting Islamic civilization as a reference point. They also argued that attempting to model a nation's way of life and thought after European norms in the name of civilization would mean denying its roots. Sezai Karakoç, who did not perceive civilization as a singular structure emphasized the existence of multiple civilizations and referred to Islamic civilization as the "truth civilization." This article will comparatively examine intellectuals who perceive civilization in a singular and Western-centric manner and Sezai Karakoç's poetics, which aim to transcend the notion of civilization as being solely Western.

Keywords: Sezai Karakoç, Tanzimat, Islam, civilization, intellectual.

GİRİŞ

Medeniyet kelimesi Türk düşünce tarihine 19. yüzyılın ortasında, Avrupa'daki "civilisation" kelimesinden hareketle uyarlanır. Kavram, her ne kadar Arapça bir kökten türetilmiş olsa da içerdiği anlam itibarıyla Avrupa'daki birtakım insanların yaşam tarzını ifade eden "civilisation" kavramının tam olarak karşılığıdır.

Avrupalı aristokratlar, "civilisation" terimini aslında bir ayrımı ifade etmek için kullanmışlardır. Aydınlanma Çağı'na kadar Avrupa'da aristokrat sınıfın yaşam tarzı orta ve alt sınıflardan belirgin bir şekilde farklıdır. Aristokratların kendine ait davranış biçimleri; örneğin sofrada adabı, müziği, hitap şekilleri ve selamlaşma adetleri vardır. Aristokratlar, kendi davranış biçimlerini diğer sınıflardan ayırt etmek için "civilisation" kelimesini kullanmışlardır. 18. yüzyıla gelindiğinde Batı'daki orta sınıfın belirli bir ölçüde görünür hâle gelmesiyle, "civilisation" kavramı merkezden çevreye yayılır ve zamanla sadece aristokratların değil tüm Avrupa'nın yaşam tarzını ifade eden bir terim hâline gelir. Artık "civilisation" Avrupa'nın sofrada adabı, konser kültürü, hitap şekilleri, selamlaşma âdetleri, giyim tarzı gibi tüm yaşam ve düşünce biçimlerini kapsayan bir kavramdır.

"Civilisation" teriminin karşılığı olarak "medeniyet" kavramının Türkiye'ye Tanzimat'la birlikte girmesi tesadüf değildir. Aristokratların yaşam tarzına benzer şekilde "civilise" olan diğer Avrupalılar gibi Tanzimat aydını da Avrupalıların yaşam tarzına benzer şekilde "medeni" olacağını düşünmüştür. Bu noktadan itibaren Avrupalıların sofrada adabı, müziği, hitap şekilleri, selamlaşma adetleri, giyim tarzı yani tüm yaşam biçimleri bir medeniyetin simgesi hâline gelir.

Tanzimat aydınının medeniyeti yalnızca Avrupa'ya ait bir kavram olarak algılaması daha önce belirttiğimiz gibi "civilisation" teriminin Batı'daki anlamını olduğu gibi nakletmesiyle ilişkilidir. "civilisation" Avrupa'ya ait bir yaşam tarzı olarak kabul edildiğinden medeniyet kavramı da Tanzimat aydını için aynı anlam ve

değeri taşımaktadır. Yani Avrupa yaşam tarzının medeniyet şeklinde algılanması, bizim de Avrupalı yaşam tarzına uygun davranışta bulunmamız aynı düzlemde medenileşme şeklinde yorumlanır (Görgün 2022: 20).

Tanzimat yazarlarından İbrahim Şinasi'nin "Reşit Paşa Kasidesi"nde Mustafa Reşit Paşa'ya ithafen kullandığı; "*Aceb midir medeniyet resulü dense sana*" (Tanpınar 2012: 200) mısraı, dönemin medeniyet algısını anlamak bakımından önemlidir. Bilindiği üzere Tanzimat Fermanı batılılaşmanın resmî olarak miladı, Reşit Paşa ise bu fermanın mimarıdır. İbrahim Şinasi'nin Reşit Paşa'yı "Medeniyet resulü" olarak nitelendirmesiyle Paşa'nın Osmanlı'ya Batılı yaşam formu kazandırma gayreti arasında doğrudan ilişki vardır.

Tanzimat ve sonrasında gelen özellikle batıcı aydınların medeniyet kavramı üzerinde buluştukları ortak nokta medeniyeti tekil olarak algılamalarıdır. Medeniyetin tekil olarak görülmesi, bu kavramın sadece Batı'ya ait bir olgu olarak düşünülmesiyle ilgilidir. Buna göre Avrupalı yaşam tarzına uygun davranış biçimi oluşturmak medeni olmakla eş tutulurken bunun dışında davranış geliştirmek gayr-ı medeni bir tutum olarak görülür. Söz gelimi Ahmet Ağaoğlu, tam da işret ettiğimiz noktadan bir yaklaşım sergiler: "*Necat ve hâlâsımız için Avrupa medeniyetini olduğu gibi temessül etmekten başka çare yoktur. Peki, medeniyet nedir? Tarz-ı hayattır... Tefekkür ve tecessüs tarzından başlayarak, telebbüs şekline kadar hayatın bütün tecellilerini kucaklar.*" (Meriç 2004: 196) Hayat tarzı olarak medeniyeti bir kurtuluş vesilesi olarak gören ve bu sebeple onu olduğu gibi almaktan başka çare görmeyen Ağaoğlu, düşüncede ve eylemde Avrupa'nın kuşatıcılığına karşı duyarlı bir tutum benimser.

Tanzimat yazarlarından Hamid Vehbi, 1885 yılında Saadet gazetesindeki makalesinin girişinde, medeniyetin hayata tesir eden en güzel örneği olarak Londra şehrini örnek verir: "*Her ne hal ise esâs bahsimiz olan medeniyetin hayât-ı beşer üzerinde olan tesîrât-ı hasenesinin bir misâl-i fîlîsini göstermek için bugünkü taşı toprağı cevâhir-i medeniyet kesilmiş olan Londra şehr-i şehîrini bir mikyâs ittihaz etmeyi münâsîp gördük.*" (Vehbî 1885: 2). Londra şehrini medeniyet merkezi olarak algılayan Hamid Vehbi ile aynı noktada buluşan diğer bir isim de Namık Kemal'dir. İbret gazetesindeki *Terakki* makalesinde Namık Kemal, zamanın medeniyet şehri olarak Londra'yı gösterir: "*Londra'ya enmûzec-i âlem denilse mübalağa değildir. Rûy-ı arzda mevcûd olan âsâr-ı terakkinin fotoğraf ile resmi alınmış olsa medeniyet-i hâzırâyı ancak Londra kadar gösterebilir.*" (Kemal 1872: 3). Medeniyet söz konusu olduğunda iki yazarın da Londra şehrine yönelik atıfta bulunması, 19. yüzyılda medeniyetin bir şehir özelinde Osmanlı aydını tarafından nasıl algılandığına ışık tutar.

Batiya özgü tek taraflı algılayanlar için medeniyet kavramı, aynı zamanda hayatta kalma meselesidir. Osmanlı'nın son dönem eğitimci ve aydınlarından Halil Nimetullah (Öztürk) bu bağlamda kurtuluşu medenileşmemizde yani tepeden tırnağa

batılılaşmamızda görür: “İmdi her bakımdan hayatımızı ve yaşayışımızı bugünkü Avrupalı hayat ve yaşayışına benzetmeden ve her türlü hayat olaylarını bu uygarlığın gösterdiği yolda giderek elde etmeden başka yol yoktur. Bir kelime ile hayat ve yaşayışta tepeden tırnağa kadar Avrupaî olmak ve böylece çağdaş uygarlık acununda yaşayan uluslardan biri mevkiini almak tutulacak yoldur.” (2011: 54). Avrupalı yaşayışına benzeyerek uygar dünyada bir yer edinme arzusu, Batılı davranış ve yaşam tarzının medeniyet olarak algılanması ile aynı kapıya çıkar. Halil Nimetullah’ın bu ifadeleri, medeni ve gayr-ı medeni ayrımları üzerinden yeniden düşünüldüğünde; Avrupalı yaşam tarzına benzemeden medeni olunamayacağı, dolayısıyla gayr-ı medeni olunacağı kastedilir. Gayr-ı medeni bir toplum da çağa kendini kabul ettiremeyeceği için buna göre uygar dünyada bir mevki elde edemez. Benzer bir yaklaşımı Abdullah Cevdet’in ifadelerinde de bulabiliriz: “İkinci bir medeniyet yoktur: medeniyet Avrupa medeniyetidir. Bunu gülü ile diken ile kabul etmek mecburidir.” (Atalay 2016: 253). Dolayısıyla Halil Nimetullah için geçerli olan durum Abdullah Cevdet için de geçerlidir. Bu yönlü bakış açısına göre, Batılı davranış biçimini iyi ve kötü bütün veçheleriyle sahiplenip onu bir kurtuluş vesilesi yorumlamaktan başka bir yol düşünülemez.

Tanzimat’tan başlayarak II. Meşrutiyet’e kadar, özellikle Batı yanlısı grubun tekil olarak algıladığı medeniyet kavramı, Cumhuriyet dönemi Tek Parti’nin inkılaplarını yürüten kadro için de ilham niteliğindedir. Mahmut Esat Bozkurt’un; “Türk ihtilalinin kararı, Batı medeniyetini kayıtsız şartsız kendisine mal etmek, benimsemektir... Bu karar o kadar kesin bir azme dayanmaktadır ki, öniüne çıkacaklar, demirle, ateşle yok edilmeye mahkûmdurlar.” (Atalay 2024: 123) ifadeleri inkılapların mana ve mahiyetini anlamak bakımından önem taşır. Bu bağlamda medeniyetlerin değil de tek bir medeniyetin olduğu yönündeki inanç, Tanzimat reformlarından başlayarak Cumhuriyet inkılaplarına kadar hayatın tüm cephesini kuşatır.

1. MEDENİYET VE DİRİLİŞ: KÜLTÜREL MİRASIN YENİDEN YORUMLANIŞI

Medeniyet kavramının Tanzimat’tan itibaren yer edinmesi, hayat tarzında Batılılaşmanın başladığı dönemle doğrudan ilişkilidir. Türk aydınları arasında, bu kavramı yalnızca Batının davranış düzeniyle algılayan yani tekil olarak kavrayanlar olduğu gibi medeniyetlerin varlığını savunarak tek bir medeniyet değil birden fazla medeniyet olduğunu öne süren aydınlar da vardır. Medeniyetin tekilliğine itiraz eden bu aydınların başında Sezai Karakoç gibi şahsiyetler gelmektedir. Denilebilir ki Karakoç hayatın her anını medeniyetin bir durağı olarak değerlendirir ve insan ömrünü onunla iç içe dokur. Medeniyeti, insanın duygu ve düşünce dünyasında şekillenen olaylar üzerinden yorumlar:

“Medeniyet nedir önce? Medeniyet, hayatımızın her safhasında, duygularımız, düşüncelerimiz ve davranışlarımızla karşılaştığımız bütüncül bir olaydır. Yani, her an, her hareketimiz medeniyetle ölçülür, medeniyetle tartılır ve medeniyetle değerlendirilir. Onunla

değiştirilir, onunla yaşar, onunla devam eder ve onunla değer kazanır. Düşüncelerimiz, duygularımız, eserlerimiz, hayatımız, hayat tarzımız, ahlâkımız, hepsi medeniyet hâdisesine dâhildir.” (Karakoç 2012a: 134).

“Medeniyet, üç temel ilkeye dayanır. Güzellik ilkesi, ideası; doğruluk ideası ve iyilik ideası. Yani medeniyetin üç temeli vardır. Medeniyet demek, bir toplumun, kendi güzellik anlayışını gerçekleştirmesi demektir. Doğruluk alanı, inançlar, felsefe, düşünce ve bilimdir. Güzellik ideasını, sanatlar, genel olarak estetik karşılar. İyiliği de ahlâk sağlar.” (Karakoç 2012a: 83).

Tanzimat'tan beri mutlaklaştırılan Batı'ya özgü medeniyet algısı Sezai Karakoç'la birlikte derin bir çöküş yaşar. Çünkü Karakoç'un çağa tanıklığı, medeniyet adına yok olmuş yorumlarla birleşen bütün manifestolara bir haykırıdır. Değerlerin yükseltilmiş şekli olan hikmetin bütün batılı okumalarca dizi, sıra zıtlık olarak algılandığı modernin içinde; Karakoç, kendi olarak kalabilmenin savaşını veren adamdır (Polat 2023: 77). Medeniyetlerin olduğunu yani dünyada var olan medeni yaşamın sadece Batı ile sınırlandırılmayacağı görüşü onun poetikasını çevreleyen hususlar arasındadır. Bu bağlamda Karakoç yaşam, davranış biçimi ve nizam-ı âlem yaklaşımı noktasında İslâm'ın da teklifi olduğunu savunur. Nitekim İslâm'ın dünyaya sunduğu düzen, Doğu ve Batı milletlerini bütünüyle kuşatan bir medeniyet teklifidir. İslam medeniyeti yüksek bir ideale bağlı normlarıyla kendi özgün hayat tarzı ve davranış düzenini optimum düzeye ulaştırmıştır. Bunu yaparken hem diğer medeniyetleri kendisi olarak kabul etmiş hem de o medeniyetlerden gerektiği ölçüde istifade etmiştir.

Batı uygarlığı gibi İslâm medeniyetinin de kendine özgü hayat tarzı ve davranış düzeni vardır. Bilimde, sanatta, siyasette ve ekonomide formlarını kendi medeniyet dinamiklerine bağlı olarak belirler. Nebevi kaynaktan ilham alarak hayat tarzı ve davranış biçimi oluşturduğu için İslâm medeniyeti; Hakikat ve İnsanlık Medeniyeti'nin en mükemmel ve en üstün hâli, adeta dolunay gibi bir yansıması olarak nitelendirilir (Karakoç 2012b: 18-19). Karakoç'a göre medeniyet, kültür esasına dayanır ve bir toplum bir kültür üretir. Sonucunda o kültürden bir medeniyet; o medeniyetten bir millet ve o millettense bir devlet doğar. İnsanlığın temel medeniyeti ise İslam Medeniyeti'dir. İslâm medeniyeti, geçmiş medeniyetleri bünyesinde barındıran ve bugünkü medeniyet âlemine de temel bir kaide teşkil eden esas medeniyettir. (Karakoç 2013: 20). Dolayısıyla Karakoç, medeniyeti tekil yani salt Avrupâî yaşam tarzı, davranış biçimi olarak kurgulayan Batılı aydınların karşısındadır. Ona göre medeniyet, sadece Batı'ya özgü olmadığı gibi onların davranış biçimi ve şehirlerine de bağlanamaz. Hatta medeni olma pahasına, yaşam tarzını Batılı formlara göre değiştiren İslâm ve Doğu insanlarına, özüne dönmeleri için çağrıda bulunur. Söz gelimi “Köşe” şiirindeki mısralarında bu çağrının izlerine rastlanır:

*“Ben Leylâ gibi güneş doğarken uyanamam
Şehir gece gündüz benim içimde uyur
Leyla'yı götürüp Londra'nın ortasına bıraksam*

*Bir bülbül gibi yaşamasını değiştirmez çocuktur
Leyla diyorsam kesik yanaklarıyla Leylâ
Üç köşeli dünyasıyla
Okuyula yayıyla yaylasıyla acımasıyla
Leylâ diyorsam şu bizim gerçek Leylâ” (Karakoç 1996:85-89).*

Şiirde geçen “Leylâ”, “Londra”, “yaşamasını değiştirmez çocuktur,” Karakoç’un medeniyet tasavvuruna dair önemli izler taşır. Medeniyeti yalnızca Batılı yaşam ve davranış biçimi olarak gören modern aydının aksine, Karakoç; İslâm medeniyetine işaret eden ideal insan tipini, kendi medeniyet dinamiklerine bağlı, Müslümanca düşünen ve yaşayan şahsiyeti öne çıkarır. Bu şahsiyet, Leylâ temsili içinde bir çocuk ve onun masumiyetiyle özdeşleştirilir. Denilebilir ki Leylâ karakteri, kendi medeniyet dinamikleriyle yoğrulan ideal Müslüman tipinin özüne her zaman bağlı kalacaktır. Öyle ki Leylâ Batı medeniyetinin başkenti Londra’ya bile gitse kendi özünden, köklerinden hiçbir şey kaybetmeyecek, çocuk gibi masumiyetinden ve saflığından ödün vermeden yaşayacaktır.

Sezai Karakoç’un “Köşe” şiirindeki mısralar, bir yandan medeniyet kavramının tekil olarak algılanmasına itiraz özelliği taşıırken diğer taraftan bir milletin kendi medeniyet formlarından taviz vermeden yaşaması gerektiğine dair göndermeler taşır. İslâm medeniyeti kaynağını nebevi hayat tarzı ve davranış biçiminden alan hakikat medeniyetidir, dolayısıyla bağlarından koparak başka medeniyetlere teslim olması beklenemez. Nitekim “Masal” şiirinde de Doğulu bir babanın altı oğlunu Batı’ya gönderip onların yaşam tarzı ve davranış biçimlerini değiştirerek, gelenek ve törelerine yabancılaşmalarını işleyen bir tema ortaya konur. Denilebilir ki şiirde Batılılar; Doğulu babanın altı oğlunu “yutmuş”, onları köklerine yabancılaştırmıştır. Sıra yedinci oğula geldiğinde ise kendisinden şu sözler işitilir:

*“Batılılar!
Bilmeden
Altı oğlunu yuttuğunuz
Bir Babanın yedinci oğluyum ben
Sizin bir tek gücünüz var:
Karşınızdakini değiştirmek.
Beni öldürseniz de çıkmam buradan
Kemiklerim değişecek toz toprak olacak belki
Fakat değişmeyecek ruhum
Onu kandırmak için boşuna dil döktüler” (Karakoç 2004: 402-403).*

Batiya gidip değişen ve dönüşen altı kardeşten sonra yedinci oğulun değişime “değişmeyecek ruhum” diyerek mukavemet göstermesi Türk modernleşmesinin Tanzimat’tan beri geçirdiği tarihi süreci ifade etmektedir. Değişmeye, Batılı hayat tarzı ve davranış biçimine teslim olmaya direnen, buna itiraz eden bir şahsiyet yedinci oğulda karşımıza çıkmaktadır. Batı uygarlığının formlarıyla yaşam tarzını ve davranış

biçimini değiştiren altı oğul, Tanzimat ve ardından gelecek Batıcı Tek Parti aydınlarıyla benzer istikamete sahiptir. Çünkü modernleşme sürecindeki bu aydın profili medeniyeti tekil sadece Avrupa'ya özgü bir kavram olarak düşünmektedir.

SONUÇ

Tanzimat'tan bu yana medeniyet kavramına yönelik algı, iki boyutlu bir seyir izlemiştir. Batılı yaşam tarzı ve davranış biçimi olarak "civilisation" kavramı, 19. yüzyılda medeniyet olarak kullanılmaya başlanmış ve dilimize yerleşmiştir. Bu süreçten itibaren Türk aydınları arasında medeniyete bakış açısı iki boyutlu olarak devam etmiştir. Bir taraftan medeniyeti yalnızca batıya ait bir olgu olarak algılayan aydınlar, Avrupalı olmayı hayatta kalma meselesi olarak görmüşlerdir. Söz gelimi, İbrahim Şinasi'den Reşit Paşa'ya, Abdullah Cevdet'ten Halil Nimetullah (Öztürk)'e kadar tüm aydınlar model olarak yalnızca Avrupa'yı kabul etmiş ve Cumhuriyet devrimleri de bu bakış açısının somutlaşmış biçimi olmuştur. Öte yandan medeniyetin sadece Batı'ya ait bir olgu olmadığını ve dünya üzerinde yaşamış ve hâlen yaşamakta olan başka medeniyetlerin bulunduğunu belirten aydınlar, Batı'ya ve onun sunduğu "medeni" yaşama itiraz etmişlerdir. Bu aydınlar göre, medeni olma pahasına Avrupalı'ya benzemek, kendi medeniyetini inkâr etmek anlamına gelmektedir. Oysa kaynağını nebevi güçten alan İslâm medeniyeti de tarihte yaşamış ve hâlen yaşamakta olan büyük bir medeniyettir. Türk aydını, Tanzimat'tan itibaren Batı'ya benzeyerek medeni olacağını düşünmüş fakat bu süreçte kendi medeniyetine yabancılaşmıştır. Bugün ise kaybolan aydınlanmasını yeniden keşfeden aydınlar, tarihten gelen mirasını bugüne biriktirerek köklerine sahip çıkma sorumluluğunu taşımaktadır.

KAYNAKÇA

- ATALAY, O. (2016). *İki Dünya Savaşı Arasında Türkiye'de Siyasetin Kutsallaşması*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Galatasaray Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ATALAY, O. (2024). *Türk'e Tapmak*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- GÖRGÜN, T. (2022). *Medeniyet Meselesi*. İstanbul: Endülüs Yayınları.
- KARAKOÇ, S. (1996). *Şiirler III: Körfez/Şahdamar/Sesler*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- KARAKOÇ, S. (2004). *Gün Doğmadan*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- KARAKOÇ, S. (2012a). *Çıkış Yolu II: Medeniyetimizin Dirilişi*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- KARAKOÇ, S. (2012b). *Düşünceler I: Kavramlar*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- KARAKOÇ, S. (2013). *Çıkış Yolu III: Kutlu Millet Gerçeği*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- NAMİK KEMAL (1872). "Terakki". *İbret*, 45: 3-4
- MERİÇ, C. (2004). *Bu Ülke*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- ÖZTÜRK, H. N. (2011). *Darü'l-Fünun'da Felsefe Dersleri*. Konya: Çizgi Yayınevi.
- POLAT, A. (2023). *Sezai Karakoç*. Ankara: Diyanet İşleri Yayınları.
- TANPINAR, A. H. (2012). *On Dokuzuncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- VEHBİ, H. (1885). "Medeniyetin Hayat-ı Beşere Tesirat-ı Hasenesi". *Saadet*, 12: 2-3.

SORUMLU YAZAR
CORRESPONDING AUTHOR

DOÇ. DR. KEMAL ŞAMLIOĞLU
ksamlioglu@hbv.edu.tr

ETİK KURUL İZİNİ
ETHICS COMMITTEE APPROVAL

ÇALIŞMADA HERHANGİ BİR ETİK KURUL
İZNİNE GEREK YOKTUR.
THERE IS NO NEED FOR ANY ETHICAL
COMMITTEE APPROVAL FOR THE STUDY.

DESTEKLEYEN KURUM/KURULUŞLAR
SUPPORTING-SPONSOR INSTITUTIONS OR
ORGANIZATIONS

HERHANGİ BİR KURUM/KURULUŞTAN DESTEK
ALINMAMIŞTIR.
NO SUPPORT WAS RECEIVED FROM ANY
INSTITUTION/ORGANIZATION.

KATKI ORANI
AUTHOR CONTRIBUTION PERCENTAGE

TEK YAZAR % 100
SOLE AUTHOR

ÇIKAR ÇATIŞMASI
CONFLICT OF INTEREST

HERHANGİ BİR ÇIKAR ÇATIŞMASI
BULUNMAMAKTADIR.
THERE IS NO CONFLICT OF INTEREST.

DEĞERLENDİRME
ASSESSMENT

İki DIŞ HAKEM / ÇİFT TARAFLI KÖRLEME
TWO EXTERNAL REFEREES / DOUBLE BLIND

BENZERLİK TARAMASI
SIMILARITY SCREENING

DERGİPARK, İNTİHAL.NET ÜZERİNDEN
YAPILMIŞTIR.
THE SCREENING WAS DONE THROUGH
DERGİPARK, İNTİHAL.NET.

TELİF HAKKI VE LİSANS
COPYRIGHT AND LICENSE

YAZARLAR DERGİDE YAYINLANAN
ÇALIŞMALARININ TELİF HAKKINA
SAHİPTİRLER VE ÇALIŞMALARI CC BY-NC 4.0
LİSANSI ALTINDA YAYIMLANMAKTADIR.
THE AUTHORS OWN THE COPYRIGHT OF THEIR
WORK PUBLISHED IN THE JOURNAL AND THEIR
WORK IS PUBLISHED UNDER THE CC BY-NC 4.0
LICENSE.

YAPAY ZEKÂ KULLANIMI
USE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE

ÇALIŞMADA YAPAY ZEKÂ
KULLANILMAMIŞTIR.
ARTIFICIAL INTELLIGENCE WAS NOT USED IN
THE STUDY.